

SK Ilirija – *zeleno-beli* paradni konj slovenskega nogometa v prvi polovici 20. stoletja (1911–1936)

Tin Mudražija*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 796.332(497.4)"1911/1936"

Tin Mudražija: SK Ilirija – zeleno-beli paradni konj slovenskega nogometa v prvi polovici 20. stoletja (1911–1936). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 88=53(2017), 2–3, str. 71–92

Avtor v svojem prispevku nudi vpogled v bogato zgodovino največjega, najuspešnejšega in vseh pogledih najdominantnejšega slovenskega nogometnega kluba prve polovice dvajsetega stoletja z imenom SK Ilirija (*Sportni klub Ilirija*). V nadaljevanju skuša avtor orisati ozadje nogometnega rivalstva med SK Ilirijo in njenim največjim konkurentom, osrednjim nogometnim klubom ljubljanskih Primorcev z imenom AŠK Primorje (*Akademski športni klub Primorje*). Glavni namen prispevka je predstaviti ključne zgodovinske mejnike nogometnega kluba SK Ilirija, ki je s svojo vizionarsko strategijo klubskega delovanja postavil trdne temelje za nadaljnji razvoj nogometa na tem prostoru, ter komentirati okoliščine, ki so leta 1936 pripeljale do združitve nogometnih sekcij SK Ilirije in AŠK Primorja in nastanka novega, reprezentančnega ljubljanskega nogometnega moštva z imenom SK Ljubljana (*Sport klub Ljubljana*).

Ključne besede: nogomet, Sportni klub Ilirija, Akademski športni klub Primorje, Ljubljanska nogometna podzveza, Stanko Bloudek

1.01 Original Scientific Article
UDC 796.332(497.4)"1911/1936"

Tin Mudražija: SK Ilirija – the Green-White Star of the Slovene Football in the first Half of the 20th Century (1911–1936). Review for History and Ethnography, Maribor 88=53(2017), 2–3, pp. 71–92

In his treatise, the author offers insight into the rich history of the biggest, the most successful, and in every way, the most dominant Slovene football club in the first half

* dr. Tin Mudražija, asistent, Univerza v Mariboru, Filozofska Fakulteta, Oddelek za zgodovino, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, tinmudrazija@yahoo.com

of the 20th century called SK Ilirija (*Sportni klub Ilirija*). Further on the author tries to present the background of the football rivalry between SK Ilirija and its greatest opponent, the central football club of Ljubljana Primorci (people from the coastal region) with the name AŠK Primorje (*Akademski športni klub Primorje*). The main aim of this treatise is to present the key historic milestones of SK Ilirija, which, with its visionary strategy of club activities, set solid foundations for the future football development in its area. The treatise also comments on circumstances, which in 1936 led to a merger of the football sections SK Ilirija and AŠK Primorje as well as to the establishment of a new, representative Ljubljana football club called SK Ljubljana (*Sport klub Ljubljana*).

Key words: football, Sportni klub Ilirija, Akademski športni klub Primorje, Ljubljana football subdivision, Stanko Bloudek

»Dne 9. maja 1911 se je zbralo v restavraciji 'Pri Roži' v Židovski ulici ne baš veliko število mladih navdušenih ljudi, ki so ustanovili Slovenski Football klub 'Ilirija', predhodnika današnjega jubilaranta S. K. Ilirije. Ustanovitev kluba ni imela v širši javnosti večjega odmeva. Šport se je takrat smatral pri nas še za nekaj nepotrebneega. Toda ustanovitelji tega športnega kluba, ki so si postavili za cilj organizacijo tedanjega športnega gibanja naše mladine, se niso strašili preziranja in drugih težkoč. S krepko voljo in velikimi žrtvami so hodili svojo pot, ki so si jo začrtali. Njihovo prizadevanje in njihov trud ni bil zaman. Ti pionirji slovenskega športa so pravilno razumeli cilje in idejo športa, ki se da obeležiti v teh-le besedah nemškega športnega pisatelja Meyer-Absberga: 'Šport ni identičen z enostavno vežbo telesa. Kakor sočlovek razlikuje od svoje okolice po svoji duši, tako postane vežba telesa šele takrat šport, ko se ji pridruži živa ideja. Ako izgine ta ideja, postaja nesmiselna tudi vežba telesa in športna kultura postane civilizacija.' Ta živa športna ideja naših prvih športnih organizatorjev je premostila vse zapreke in težkoče in 9. maj 1911 je postal mejnik v življenju naše mladine. Ustanovitev 'Ilirije' je pravzaprav začetek našega športa. Radi tega moramo tudi poudarjati veliki pomen 15 letnice Ilirije. Iz majhnega kroga prvih športnikov je nastala velika organizacija. Danes lahko gleda s ponosom na svoje dosedanje delovanje, ki ni bilo sebično. Imelo je pred očmi samo koristi našega naroda, predvsem koristi naše mladine.«¹

Citirane besede neimenovanega novinarja časnika *Jutro*, ki so bile zapisane ob 15-letnici klubskega delovanja (1926), verjetno še najbolj opisujejo bogato in s trofejami ter uspehi ovenčano zgodovinsko pot slovenskega nogometnega velikana SK Ilirije, ki je tako bogata s številnimi zanimivimi dogodki, tekmami, legendami, anekdotami in karizmatičnimi klubskimi igralci, da jo je preprosto nemogoče opisati v enem članku. SK Ilirija je vsekakor naš največji, najuspešnejši in v vseh pogledih najbolj ugleden nogometni klub prve

¹ 1911/S.K. Ilirija/1926, *Jutro*, št. 105, 9. 5. 1926, str. 4.

polovice dvajsetega stoletja, ki je s svojo (za tiste čase) vizionarsko strategijo klubskega delovanja postavil trdne temelje za nadaljnji razvoj nogometa na našem območju.

USTANOVNI OBČNI ZBOR NOVEGA »SLOVENSKEGA FOOTBALL KLUBA SPARTA (ILIRIJA)«

Železo je treba kovati, dokler je vroče, so si verjetno mislili nekateri ljubljanski meščani, ki so nasvet časnika *Slovenski narod* z dne 8. maja 1911 – da naj bi se ustanovil zunajšolski nogometni klub² – vzeli resno. Že dober mesec po prvi ljubljanski javni nogometni tekmi³ – slednjo sta 7. maja 1911 na igrišču ob Lettermanovem drevoredu v Ljubljani odigrali dijaški moštvi ljubljanskega SFK Hermesa in tržaške Studentesce sportive – so bralci *Slovenskega Naroda* in *Jutra* lahko prebrali vabilo na ustanovni občni zbor novega Slovenskega »football kluba Sparta«. Dogodek je bil napovedan za petek, 9. junija 1911, ob 8. uri zvečer, potekal pa naj bi v zgornjem salonu ljubljanske gostilne *Pri Roži*.⁴

Napovedanega dne se je v priljubljenem zbirališču ljubljanskih meščanov na vogalu Židovske steze in Židovske ulice in v neposredni bližini Ljubljanice zbrala vrsta nogometa željnih meščanov. Sestavili so odbor in za predsednika izbrali odvetniškega pripravnika Franca Kandareta. Podpredsednik je postal knjigovodja Josip Rohrman, ki si je tudi najbolj prizadeval za ustanovitev tega kluba.⁵ Iz razpoložljivih virov je prav tako mogoče razbrati, da je ljubljanski policijski komisar po koncu seje podal poročilo, ki med drugim navaja: »... Predsednik pripravljalnega odbora Rohrman⁶ Josip je odprl klubske zborovanje in prisotne obvestil o nadaljnjih korakih delovanja (...) Klub ima 32 članov, po poročilu klubskega blagajnika Rudolfa Esta se v klubski blagajni nahaja capital 25 kron ...«⁷

² Dnevne vesti, *Slovenski narod*, št. 160, 8. 5. 1911, str. 3.

³ Gre za prvo tekmo moštev, v katerih so nastopali izključno dijaki slovenske narodnosti. Ljubljanski Nemci, pri katerih je nogometni razvoj potekal popolnoma ločeno od slovenskih moštev, so svojo prvo tekmo odigrali že desetletje prej, natančneje leta 1900 (op. a.).

⁴ Drago Krajnc, Vrebovanje gablecom, *Sportske novosti*, št. 3576, 13. 1. 1969, str. 5 (v nadaljevanju: Krajnc, Vrebovanje gablecom); Slovenski football klub Sparta, *Jutro*, št. 459, 9. 6. 1911, str. 2; Slovenski football klub Sparta, *Slovenski narod*, št. 132, 9. 6. 1911, str. 7; Arhiv Jugoslavije, fond FSJ, škatla K-110 (Slovenija), Nogometna podzveza Ljubljana, Splošni vprašalnik; <https://www.rtvsl.si/kultura/razglednice-preteklosti/zacetno-poglavje-slovenske-nogometne-pravljice/308645> (pridobljeno: 8. 1. 2017).

⁵ Prav tam.

⁶ V literaturi lahko najdemo tako zapis priimka Rohrman kot tudi Rohrmann. V besedilu ga poenoteno zapisujemo Rohrman (op. a.).

⁷ Krajnc, Vrebovanje gablecom.

Pri tem je pomembno poudariti, da je na ustanovni skupščini – žal podrobnosti o tem, kako je do tega prišlo, ni mogoče zaslediti – prišlo do spremembe imena kluba. Iz »Sparte« je bil preimenovan v »Ilirijo«, ljubljanski magistrat pa je spremembo imena nato še uradno potrdil z dokumentom številka 18084/1911.⁸

O ustanovitvi novega kluba so poročali časniki *Jutro*, *Slovenski narod* in *Laibacher Zeitung*. Največ zanimivih podrobnosti z ustanovne skupščine je mogoče razbrati iz poročila v časniku *Slovenski narod*. Ta med drugim navede, da je bila udeležba na ustanovni skupščini, organizirani v gornjem salonu restavracije *Pri roži*, »nepričakovano številna«. Časnik med drugim poroča tudi o otvoritvenem nagovoru Josipa Rohrmana, ki je prisotne seznanil z nogometnimi začetki v Angliji, na Dunaju, na Češkem ter Hrvaškem. Na seji so potrdili klubske zeleno-bele barve in se dogovorili, da bodo Mestno občino zaprosili za uporabo ljubljanskega mestnega grba na majicah. Prisotne je pozdravil tudi predstavnik leta 1908 ustanovljenega Ljubljanskega športnega kluba in kasnejši vplivni funkcionar Jugoslovanskega olimpijskega odbora dr. Fran Zupanc,⁹ ki jim je zaželel veliko uspehov in jim v imenu kluba obljubil podporo pri nadaljnjem delu.¹⁰

Po sprejemu klubskega statuta so potekale še volitve vseh organov kluba. Iz zapisov v časnikih je mogoče razbrati, da je prvi klubski predsednik postal dr. Franc Kandare, podpredsednik Josip Rohrman, v upravni odbor pa so bili izvoljeni Rudolf Est, Karol Jurman, Edvin Rozman, dr. Ivan Lah, Milan Kenda, Josip Počivavnik, Julij Dev in dr. Josip Cerkl. Klubski računovodji sta postala Vladimir Veršec in Alojzij Lenček, sodniki pa dr. Janko Berce, J. Hodko, J. Dekval, Janko Jež, Bernard Ceseutti in Josip Zupan. Novo klubsko vodstvo je še določilo, kot navaja *Slovenski narod*, da se »trenira odslej na prostoru gimnazijcev in sicer vsako jutro ob lepem vremenu ob 6,« časnik pa je nato svoje poročilo končal z optimističnimi besedami: »Mlademu društvu obilo sreče in uspeha ter krepak slovenski Hip! Hip! Hura!«¹¹

Nekoliko manj so bili v svojih zapisih optimistični pri ljubljanskemu *Jutru*, na straneh katerega je neimenovani novinar med drugim tudi vizionarsko opozoril na tedanje družbeno ozračje okoli nogometa in (novega) športa sploh: »In vendar je naloga, ki pripada prvemu in edinemu slovenskemu football klubu, težka. V prvi vrsti mora premagati težkoče v sebi samem. Training zahteva vztrajnosti in potrpežljivosti – in te dostikrat manjka! Ko se bo pa ojačil

⁸ Prav tam.

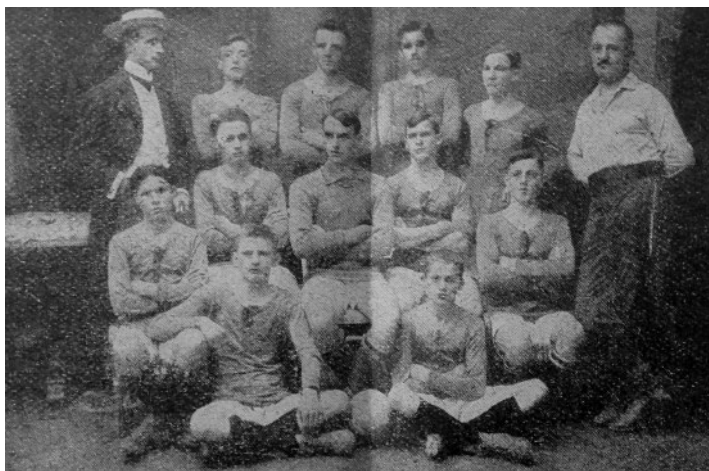
⁹ Jugoslovanski olimpijski odbor, *Slovenski narod*, št. 47, 27. 2. 1920, str. 3.

¹⁰ Dnevne vesti, *Slovenski narod*, št. 133, 10. 6. 1911, str. 8; Ustanovni občni zbor Slovenskega nogometnega društva Ilirija, *Jutro*, št. 460, 10. 6. 1911, str. 2; Fußballklub Ilirija, *Laibacher Zeitung*, št. 133, 12. 6. 1911, str. 4.

¹¹ Prav tam.

na znotraj, mora začeti brezobziren boj in odstraniti predsodke, ki jih ima javnost proti temu športu. Naraščaja iz dijaških vrst bo imel vedno dovolj in ta ga bo krepko podpiral v njegovem stremljenju – v doglednem času uveljaviti Slovence na polju football-športa.«¹²

Kot zanimivost naj mimogrede tudi omenim, da so se pri *Jutru* s kratke časovne distance na duhovit in izredno pronicljiv način spominjali uvodnih klubskih korakov *zeleno-belih*, ki so bili s strani tedanje javnosti – med katero lahko štejemo tudi številne tedanje člane dijaškega moštva SFK Hermesa – pospremljeni s precejšnjo mero skepse: »Dijaštvo pa je znalo zainteresovati za football-šport tudi slovensko javnost in neposredno po tržaški tekmi se je začelo govoriti o slovenskem football klubu. Ideja se je nepričakovano hitro izpeljala, ustanovil se je slovenski football klub 'Ilirija' v Ljubljani. To vam je bilo takrat smeha ... 'Taki stari osli se bodo podili okrog!' S temi besedami je pozdravila slovenska javnost ta korak nekaterih odločnih in energičnih ljudi, ki so pričeli trenirati ne oziraje se na pikre in puhle opazke teh in onih. In danes je že vesele pogledati, kako lepo so v tem kratkem času napredovali posamezni člani v trainingu. Napredek je zasiguran.«¹³



Slika 1: Najstarejša fotografija moštva Ilirije, okrepljenega z nekaj *Hermežani* iz leta 1911. V prvi vrsti: Kirin, Benedik; v drugi vrsti: Bregar, Betetto, Pelan, Bremec, Beltram; v zadnji vrsti: Rohrmann (predsednik), Tavčar, Jankovič, Turk, Kušar, Mencinger (sodnik). Vir: *Slovenski sport*, posebna izdaja, 9. maj 1926, str. 8–9.

Ne smemo prezreti tudi dejstva, da novoustanovljena Ilirija – klub, ki je kasneje odigral eno najvidnejših vlog v razvoju slovenskega nogometa – na

¹² Football – šport in Slovenci, *Jutro*, št. 483, 3. 7. 1911, str. 2–3.

¹³ Prav tam.

začetku skorajda ni imela razpoložljivih igralcev, imela pa je zadostna finančna sredstva in predvsem spretnne klubske funkcionarje, ki jim ni bilo težko storiti vsega, da bi v svoje vrste privabili predvsem nogometno dobro podkovane dijake iz vrst Hermesa. Zanimiv je podatek, da naj bi Ilirija prve bolj kakovostne nogometaše v svoje vrste privabila s povabilom na malico. Klubsko vodstvo naj bi jih povabilo v Hotel Tivoli, kjer se je med obedom – ob spretnem prepričevanju agilnega Ilirijinega vodstva – kar trideset mladih Hermežanov včlanilo v njihove vrste (!).¹⁴

Med letoma 1911–1914 so ilirijani odigrali 47 tekem, večino v Ljubljani, in sicer 39. Osemkrat so gostovali, in to leta 1911 v Kranju, leta 1912 na Sušaku, v letih 1912, 1913 in 1914 v Zagrebu in leta 1914 v Opatiji.¹⁵ Svojo zadnjo tekmo je Ilirija odigrala 25. oktobra 1914, ko so se *zeleno-beli* pomerili s kombiniranim moštvom Olimpije in Slovana, okrepljenim z nekaterimi tujimi nogometaši, ki so bili v tistem trenutku v Ljubljani. To je bila tekma, na kateri so zbirali sredstva za Rdeči križ, bila obenem tudi zadnja tekma Ilirije pred krvavim začetkom prve svetovne vojne.¹⁶



Slika 2: Moštvi SFK Ilirije in SK Slavije iz Prage pred tekmo v Ljubljani 2. julija 1913. Vir: *Slovenski ilustrovani tednik*, št. 28, 10. julij 1913, str. 5.

¹⁴ Krajnc, Vrbovanje gablecom.

¹⁵ Tomaž Pavlin, Včeraj bi bil tudi Napoleon lahko ponosen na svojo Ilirijo, *Zgodovina za vse* 8, št. 2 (2001), str. 54 (v nadaljevanju: Pavlin, Včeraj bi bil tudi Napoleon lahko ponosen na svojo Ilirijo); Nekaj podrobnosti o delovanju S.K. Ilirija, *Jutro*, št. 105, 9. 5. 1926, str. 4.

¹⁶ Football-tekma v korist rdečemu križu, *Slovenski narod*, št. 251, 22. 10. 1914, str. 3; Football-tekma v prid Rdečemu križu, *Slovenski narod*, št. 252, 23. 10. 1914, str. 3.

ZELENO – BELI IN NJIHOVI IZJEMNI USPEHI V NOVI DRŽAVI

S koncem prve svetovne vojne in po nastanku jugoslovanske države¹⁷ so se spomladi 1919 zbrali preživeli ilirijani na občnem zboru. Potrdili so predvojno usmeritev v širjenje športnega programa ter sklenili preurediti Ilirijo iz nogometnega v športni klub, iz enovitega ali homogenega v raznovrstni ali heterogeni športni klub.



Slika 3: Moštvo SK Ilirije, ki je osvojilo premierno prvenstvo Ljubljanske nogometne podzveze leta 1920. Vir: *Sport*, št. 8, 14. 8. 1920, str. 1.

Ponovno so se soočili z vprašanjem športnega prostora, kajti stari prostor ob Tivolskem drevoredu je avstrijska vojaška oblast v obdobju 1914–1918 z vsem klubskim inventarjem uporabljala za vojaške namene in je bil le-ta posledično za šport začasno povsem neuporaben. Pri iskanju novega zemljišča so Stanko Bloudek, Evgen Betetto in dr. Janko Berce, ki so bili istočasno pobudniki obnavljanja Ilirije, navezali stike z rodbino Kozler, lastnico posesti Cekinov grad. Ilirijani so se s Kozlerji dogovorili za najem travnika ob Pivovarni Union, na katerem so še v istem letu uredili nogometno igrišče. Lokacija travnika med današnjo Celovško cesto ter Rusko, Medvedovo in Malgajevo ulico, je bila za Ilirijo ugodna, kajti če so želeli imeti dober obisk na svojih tekmah, so morali iskati lokacijo blizu mesta, dostopno peš ali z javnim

¹⁷ Janez Cvirn, Jure Gašparič, Neizbežnost razpada Habsburške monarhije – slovenski pogled, *Studia Historica Slovenica* 5, št. 1–2–3 (2005), str. 443–456.

prevozom, slednje pa jim je s pridobitvijo travnika ob Celovski cesti tudi uspelo. To igrišče je Ilirija uporabljala vse do leta 1933, ko so Kozlerji zemljišče prodali in so bili na območju dotedanjega Ilirijinega igrišča zgrajeni bloki, med tedanjimi Ljubljancami bolj znani po imenu »ilirijanski bloki«.¹⁸ Med letoma 1919 in 1921 (ko je bilo zgrajeno igrišče Primorja ob Tyrševi cesti¹⁹) je bilo Ilirijino igrišče ob Celovski cesti sploh edino urejeno ljubljansko nogometno igrišče, na katerem so svoje prvenstvene tekme igrali prav vsi tedaj obstoječi ljubljanski nogometni klubi. Slednje so Ilirijani s pridom izkoriščali, saj so uporabo svojega igrišča pogojevali z relativno visokimi odškodninami in prestopi nekaterih igralcev v njihove vrste. Ilirija je tudi sicer vseskozi svojim konkurentom »kradla« najboljše igralce (npr. Vekoslav Dolinar in Josip Pleš iz SK Hermes), velikokrat pa so *zeleno-beli* v svoje vrste pripeljali tudi kakšnega nogometaša le zato, da bi s tem oslabili svojega nasprotnika. Na to je na izredni seji Ljubljanske nogometne podzveze že decembra 1921 opozarjalo tudi vodstvo delavske SK Svobode.²⁰ O tem, kako dominantna je bila vloga Ilirije v začetnem poglavju pisanja ljubljanske in slovenske nogometne zgodovine, priča tudi izjava dolgoletnega tajnika ljubljanskega kluba SK Slovan Antona Bucika: »Igrali smo prvenstveno tekmo proti Iliriji. Rezultat prvega polčasa je bil zaslužen vodstvo Slovana z 1:0, za nadaljnji potek tekme pa so poskrbeli emisarji, ki so kar med odmorom skaprali k Iliriji naša dva najboljša igralca. Končni rezultat tekme je bil 8:1 za Ilirijo. Takih in podobnih primerov pa je bilo še veliko.«²¹

SK Ilirija na čelu z Evgenom Betettom je bila glavni pobudnik ideje o ustanovitvi foruma, v katerem bi bili včlanjeni vsi nogometni klubi z območja Slovenskih dežel, *Ilirijani* pa so bili prav tako najzaslužnejši, da je prišlo 24. aprila 1920 do nastanka krovnega slovenskega nogometnega telesa – Ljubljanske nogometne podzveze.²² Vodstvo kluba se je ob ustanovitvi Ljubljanske nogometne podzveze in kasneje tudi drugih strokovnih teles vedno zavedalo, da je Ilirija ne samo najstarejši, ampak tudi matični klub, jedro, iz katerega izhajajo poleg nogometa tudi skoraj vse druge športne panoge, ki jih gojimo v našem športu. To naj bi opravičevalo klub – ki mu njegovega matičnega značaja sicer

¹⁸ Tomaž Pavlin, »Šport v Kozlerjevem vrtu: razvoj športnih igrišč pod Cekinovim gradom in ob njem«, *Kronika* 55, št. 3 (2007), str. 470 (dalje: Pavlin, »Šport v Kozlerjevem vrtu«).

¹⁹ Otvoritev sportnega prostora, *Sport*, št. 22, 27. 5. 1921, str. 175; Otvoritev igrišča S.S.K. Šparta – SK. Primorje, *Sport*, št. 23, 3. 6. 1921, str. 178.

²⁰ Izredna glavna skupščina L.N.P., *Sport*, št. 49–50, 31. 12. 1921, str. 376–380.

²¹ Evgen Bergant, *Zveza športnih društev Slovan 1913–2013*, Zveza športnih društev Slovan (Ljubljana, 2013), str. 12 (dalje: Bergant, *Zveza športnih društev Slovan 1913–2013*).

²² Deset let ljubljanskega nogometnega podsaveza 1920–1930, *Sportni list*, št. 16, 31. 5. 1930, str. 2.

ni mogoče odrekati – do vodilnih položajev v višjih organizacijskih telesih, zlasti podzvezah, ki so vse imele svoj sedež v Ljubljani. Velik del klubov se s takimi nazori upravičeno ni strinjal. Zlasti so Iliriji nasprotovali delavski klubi, predvsem zato, ker je slednja ob sleherni priložnosti poudarjala, da je Ilirija klub ljubljanskih meščanov. Delavski klubi so se zato pridružili drugemu jedru, ki je predstavljalo opozicijo in ki je začelo nastajati okoli leta 1920 ustanovljenega SK Primorje. Nasprotja so se kmalu sprevrgla v najostrejšo, športu škodljivo borbo; poleg ljubljanskih je hitro zajela tudi vse zunanje klube, ki se tej nesreči ne bi mogli izogniti, tudi če bi hoteli. V borbi za oblast v podzvezi se je bilo treba opredeliti za eno ali drugo stran. Nevtralnost je pomenila toliko kot nasprotovanje in zamero pri vsakokratnem vodstvu, kar je neizogibno prinašalo neprijetne posledice: neupravičeno kaznovanje igralcev in funkcionarjev, globe, nagajanje pri uporabi igrišč in določanju sodnikov, sploh vse, kar je lahko vladajoči uporabljal v borbi proti nasprotniku. Ta nenacionalna, nešportna in zato skrajno škodljiva medklubska borba je pripeljala leta 1936 ljubljanski nogomet na rob propada, škodo pa so občutili vsi slovenski klubi. Dejstvo je, da bi lahko tako SK Ilirija kot njen največji konkurent, moštvo AŠK Primorje,²³ v normalnem in predvsem bolj mirnem nogometnem okolju, kjer ne bi prihajalo do škodljivih borb, po rezultatih dosegla veliko več, s skupnimi močmi pa bi morda celo lahko posegala po najvišjih mestih v jugoslovanski konkurenci, od katerih so bili oboji vseskozi milje oddaljeni.²⁴

V Iliriji je igralo nekaj resničnih legend slovenskega nogometa: osrednje ime slovenskega nogometa v prvi polovici preteklega stoletja Evgen Betetto – odlični vratar, znan po svojih izjemnih refleksih, Stane Pelan²⁵ – rekorder po številu nastopov na prvenstvenih tekmah, Hugo Beltram – edini slovenski član izbrane jugoslovanske nogometne vrste na njenem premiernem nastopu na olimpijskih igrah v Antwerpnu leta 1920, Stanko Tavčar – eden najboljših slovenskih napadalcev vseh časov, ki je zbral tudi več kot 300 nastopov v zeleno-belem dresu SK Ilirija, Oto Oman – najvidnejši in najboljši igralec

²³ Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), Akademski športni klub Primorje: prošnja na Njeg. Vel. Kralja Petra II. za sprejem pokroviteljstva proslave 15 letnice obstoja; Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 412 – AŠK Primorje; Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 413 – AŠK Primorje; Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 414 – AŠK Primorje – podatki.

²⁴ Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 24.

²⁵ Stane Pelan je bil tudi odličen smučarski skakalec, ki je Stanku Bloudku pomagal pri gradnji Srednje skakalnice v Planici. Slednja še danes nosi ime Skakalnica Stane Pelan. Več o tem: Borut Batagelj, *Od skokov k poletom: začetki smučarskih skokov na Slovenskem in uveljavitev Planice v času med obema vojnama*, *Zgodovinski časopis* 57, št. 3–4 (2003), str. 379–430.

predvojne Ilirije, ki je nato na višku svoje kariere prestopil k beograjskemu BASK-u, Sandi Lah – sloviti bratje Janez, Gabrijel, Milan in Lado Zupančič – odlično levo krilo Mirko »Inke« Pevalek (kasneje znani športni novinar) in še mnogi drugi odlični igralci. Ob poznavanju razmer, ki so v slovenskem nogometu vladale v obdobju med obema vojnama (povsem amatersko pojmovanje športa in kronično pomanjkanje denarja), je z današnje perspektive resnično težko razumeti, kako veliko popularnost so že v prvi polovici dvajsetih let preteklega stoletja uživali nekateri slovenski nogometaši. Zvezdniški status Ilirijinih nogometašev tistega časa nam lepo ponazori tudi zanimiv satirični tekst, objavljen 17. junija 1924 v časniku *Jutro*: »Ali boste šli? Gori za Kozlarjem bodo igrali v torek, točno en četrt na sedem popoldne bodo začeli. Čurinova muzika pa že ob pol šestih. Igralci se bodo šli nogomet, pri nas ženske kar noré. Vse imajo že vstopnico. Pravijo, da bodo uradi in vsi obrati že ob petih zaprti. Mi je pravil neki načelnik, da so njegove uradnice zahtevale, da delajo samo do petih. Kakor da je narodni praznik. Pa pri narodnih praznikih da so vsaj prosile, pri igralskem nogometu pa kar zahtevajo ... Daleč smo prišli. Ženske kar noré.«²⁶



Slika 4: Legendarni vratar in eden najpopularnejših Ilirijanov vseh časov Stane Pelan. Vir: *Sport*, št. 19, 6. maj 1921, str. 149.

²⁶ Igralci nogometalci, *Jutro*, št. 142, 17. 6. 1924, str. 5.

SK Ilirija je najbolj plodna leta klubske zgodovine preživljala med letoma 1919 in 1928. Ilirijani so tako med letoma 1920–1927 (spomladanska²⁷ in jesenska²⁸ sezona 1920²⁹ ter v sezonah 1921,³⁰ 1921–1922,³¹ 1922–1923,³² 1923–1924,³³ 1924–1925,³⁴ 1925–1926³⁵ in 1926–1927³⁶) devetkrat zapored osvojili naslov prvaka Ljubljanske nogometne podzveze, prvaki pa so bili tudi

²⁷ Sport, *Marburger Zeitung*, št. 178, 12. 8. 1920, str. 3; Zaključek slovenskih prvenstvenih tekem, *Sport*, št. 8, 14. 8. 1920, str. 1–2.

²⁸ Pregled prvenstvenih tekem Lj. N. P., *Sport*, št. 22, 20. 11. 1920, str. 6; Prvenstvo Slovenije 1920, *Sport*, št. 23, 27. 11. 1920, str. 4–5.

²⁹ V letu 1920 sta bila organizirana dva samostojna (spomladansko in jesensko) državna nogometna prvenstva (op. a).

³⁰ Neodločena tekma za prvenstvo Slovenije v nogometu, *Jutro*, št. 160, 19. 7. 1921, str. 3; Zanimiva tekma za nogometno prvenstvo Slovenije, *Jutro*, št. 229, 28. 9. 1921, str. 2; Tekma za nogometno prvenstvo Slovenije, *Jutro*, št. 234, 3. 10. 1921, str. 2; Prvenstvena tekma Ilirija – Atletiki, Celje 4:4 (2:3), *Sport*, št. 30, 22. 7. 1921, str. 236; Borba za prvenstvo Slovenije v nogometu, *Sport*, št. 40, 30. 9. 1921, str. 310; Ilirija – Atletiksportklub, Celje 7:2 (2:2). Prvak SK Ilirija, Ljubljana. Zaključek sezone 1920/21, *Sport*, št. 41, 7. 10. 1921, str. 318.

³¹ Odločilna tekma za nogometno prvenstvo Slovenije, *Jutro*, št. 160, 9. 7. 1922, str. 2; S.K. Ilirija:I. S.S.K. Maribor 5:1 (2:1). Ilirija prvak Slovenije, *Jutro*, št. 161, 11. 7. 1922, str. 2; Odločilna tekma za prvenstvo Slovenije v nogometu za leto 1921–1922, *Slovenski narod*, št. 153, 9. 7. 1922, str. 4; Ilirija:Maribor 5:1, *Slovenski narod*, št. 154, 11. 7. 1922, str. 5; Odločilna tekma za prvenstvo Slovenije v nogometu za l. 1921/22, *Slovenec*, št. 153, 9. 7. 1922, str. 5; Finale za prvenstvo Slovenije v nogometu za 1921/1922. Ilirija – Maribor 5:1 (2:1), *Sport*, št. 11, 22. 7. 1922, str. 85.

³² Š.K. Ilirija:S.K. Maribor 6:1 (2:0), *Jutro*, št. 136, 12. 6. 1923, str. 6; Finalna tekma za prvenstvo Slovenije, *Slovenski narod*, št. 133, 13. 6. 1923, str. 3; Finale nogometnega prvenstva Slovenije za leto 1922–23, *Slovenec*, št. 129, 10. 6. 1923, str. 5.

³³ Nogometno prvenstvo Slovenije: S.K. Ilirija:I. S.S.K. Maribor 5:0 (3:0), *Jutro*, št. 132, 17. 6. 1924, str. 6; Ilirija:Maribor 5:0 (3:0), Ilirija ostane prvak Slovenije za leto 1924, *Slovenski narod*, št. 137, 17. 6. 1924, str. 3; Finale za nogometno prvenstvo Slovenije za 1923–24, *Slovenec*, št. 136, 15. 6. 1924, str. 7.

³⁴ Ilirija:Primorje 6:0 (5:0). Tekma predčasno zaključena, *Jutro*, št. 77, 31. 3. 1925, str. 6; Sport, *Jutro*, št. 116, 19. 5. 1925, str. 6; Prvenstvo I. razreda, *Jutro*, št. 119, 23. 5. 1925, str. 6; Službene objave LNP, *Jutro*, št. 129, 5. 6. 1925, str. 6; Včerajšnje domače in inozemske nogometne tekme, *Slovenski narod*, št. 115, 23. 5. 1925, str. 2; Turistika in sport, *Slovenec*, št. 114, 23. 5. 1925, str. 5.

³⁵ Ilirija:Rapid 6:1 (3:0). Ilirija si v ponovni tekmi pribori prvenstvo Slovenije, *Jutro*, št. 140, 22. 6. 1926, str. 5; Ilirija prvak Slovenije. Finalna tekma Ilirija:Rapid (Maribor) 6:1 (3:0), *Slovenski narod*, št. 138, 22. 6. 1926, str. 2; Ilirija:Rapid (Maribor) 6:1 (3:0), *Slovenec*, št. 140, 23. 6. 1926, str. 7.

³⁶ Finalna tekma za prvenstvo LNP. Ilirija:Rapid 4:3 (2:2, 2:1), *Jutro*, št. 116, 17. 5. 1927, str. 7; Ilirija prvak Slovenije. Ilirija:Rapid 4:3 (2:2, 2:1), *Slovenski narod*, št. 111, 17. 5. 1927, str. 2; Nogometno prvenstvo Slovenije za leto 1926–27, *Slovenec*, št. 110, 17. 5. 1927, str. 6.

v sezonah 1929–1930,³⁷ 1931–1932,³⁸ 1933–1934³⁹ in 1934–1935^{40, 41} SK Ilirija je kot paradni konj slovenskega nogometa slednjega v letih 1923,⁴² 1924,⁴³ 1925,⁴⁴ 1926⁴⁵ in 1927⁴⁶ zastopala tudi v zaključnih bojih za naslov prvaka Kraljevine Jugoslavije. V jugoslovanski konkurenci so bili Ilirijani v zaključnih bojih praviloma nekonkurenčni; edini vidnejši dosežek jim je uspel leta 1927, ko so v kvalifikacijah za vstop v končnico zveznega prvenstva na krilih trikratnega strelca Miodraga »Vaneta« Doberleta, kateremu sta po en zadetek dodala še Branko Verovšek in Oto Oman, doma senzacionalno premagali zagrebški 1. HŠK Građanski s kar 5:0.⁴⁷ Žal so nato povsem odpovedali v sami končnici (le-ta je bila v tej sezoni odigrana po dvokrožnem ligaškem sistemu), kjer so z le eno zmago v osmih tekmah pristali na nečastnem zadnjem mestu prvenstvene lestvice.⁴⁸

³⁷ SK Ilirija – novi prvak LNP, *Ponedeljek*, št. 19, 12. 5. 1930, str. 3. Prizor iz zaključne tekme za prvenstvo Slovenije, *Ilustrirani Slovenec*, št. 21, 25. 5. 1930, str. 162.

³⁸ Nogometno prvenstvo LNP je končano, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 113a, 17. 5. 1932, str. 5; Primorje: Ilirija 3:2 (2:1), *Ponedeljski Slovenec*, št. 20, 17. 5. 1932, str. 1.

³⁹ V prvenstvenem vrtincu, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 143a, 25. 6. 1934, str. 5; Ilirija: Čakovski SK 5:1 (4:1), *Ponedeljski Slovenec*, št. 26, 25. 6. 1934, str. 4.

⁴⁰ Ilirija – prvak LNP, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 154a (26), 8. 7. 1935, str. 3; Ilirija: Rapid (Maribor) 4:1 (2:1), *Ponedeljski Slovenec*, št. 27, 8. 7. 1935, str. 4.

⁴¹ Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 33–38.

⁴² Nogometno prvenstvo Jugoslavije, *Jutro*, št. 206, 4. 9. 1923, str. 4; Turistika in sport, *Slovenec*, št. 199, 4. 9. 1923, str. 5; Juče u Zagrebu i Ljubljani, *Politika*, št. 5517, 3. 9. 1923, str. 6; Utakmice za prvenstvo kraljevine S. H. S., *Vreme*, št. 612, 3. 9. 1923, str. 2.

⁴³ Nogometno prvenstvo Jugoslavije (Sašk: Ilirija 3:1 (1:1)), *Jutro*, št. 213, 10. 9. 1924, str. 5; Turistika in sport, *Slovenec*, št. 207, 10. 9. 1924, str. 5; SAŠK: Ilirija 3:1, *Politika*, št. 5881, 9. 9. 1924, str. 6; Utakmica u Ljubljani, *Vreme*, št. 978, 9. 9. 1924, str. 2.

⁴⁴ Tekme za državno prvenstvo v nogometu, *Jutro*, št. 137, 16. 6. 1925, str. 6; Turistika in sport, *Slovenec*, št. 132, 16. 6. 1925, str. 6; Bačka pobednik u Ljubljani, *Politika*, št. 6155, 15. 6. 1925, str. 6; Utakmice za prvenstvo kraljevine S. H. S., *Vreme*, št. 1264, 15. 6. 1925, str. 2.

⁴⁵ Začetek nogometnih tekem za državno prvenstvo, *Jutro*, št. 157, 13. 7. 1926, str. 5; I. kolo nogometnih tekem za prvenstvo Jugoslavije, *Slovenec*, št. 155, 13. 7. 1926, str. 7; Građanski – Ilirija 7:1 (6:1), *Politika*, št. 6541, 12. 7. 1926, str. 4; Utakmice za državno prvenstvo, *Vreme*, št. 1637, 12. 7. 1926, str. 7.

⁴⁶ Tekmovanje za državno prvenstvo v nogometu končano, *Jutro*, št. 162, 12. 7. 1927, str. 5; Hajduk prvak države, *Politika*, št. 6896, 11. 7. 1927, str. 6.

⁴⁷ Ilirija: Gradjanski 5:0 (1:0): senzacionalna v lepem stilu izvojevana zmaga Ilirije nad državnim prvakom Gradjanskim, *Jutro*, št. 125, 27. 5. 1927, str. 4; Ilirija: Gradjanski 5:0, *Slovenec*, št. 119, 28. 5. 1927, str. 6; Sport, *Vreme*, št. 1952, 28. 5. 1927, str. 5.

⁴⁸ »Tekmovanje za državno prvenstvo v nogometu končano«, *Jutro*, št. 162, 12. 7. 1927, str. 5.



Slika 5: Moštvo SK Ilirije iz leta 1924.

Vir: Privatni arhiv Nebojše Jakovljevića (Subotica, Srbija).

Eden izmed hujših udarcev za ilirijane je bil izpad proti velikim rivalom iz vrst AŠK Primorje v kvalifikacijah za vstop v končnico jugoslovanskega nogometnega prvenstva za leto 1933. Primorjani so bili na obeh srečanjih boljši nasprotnik od *zeleno-belih* (zmaga z 2:1⁴⁹ ob izjemni igri Hermana Slamiča na prvi tekmi ter zmaga s 3:2 na drugi tekmi⁵⁰) in jim s tem zadali udarec, od katerega si niso nikoli več povsem opomogli. Za razliko od *Jutra*, ki je v svojem poročanju vseskozi kovalo v zvezde dobro igro primorjanov in njihovo uvrstitev v končnico, je časnik *Slovenec* (upravičeno) veliko več pozornosti posvečal dogodkom izven igrišča. Medklubske borbe med Ilirijo in Primorjem so bile tedaj na višku, ali, kot je zapisal *Slovenec*, »odnošaji, v katerih živita omenjena kluba že precejšnjo dobo let, so vse prej kakor prijateljski«, ter nadaljuje, »čudno je le to, da merodajni faktorji ne iščejo vzrokov za neuspeh tam, kjer faktično so in kateri so tako vidni, da bi jih lahko z roko otipali. V interesu našega športa in nogometa še prav posebej je, da se stvar spravi enkrat v pravi tir. To velja prav za oba kluba, ker so povsod iste hibe, kar se vzgoje nogometašev tiče, ne glede na to, da je danes zopet Primorje zmagalo. Kajti v tem pogledu ni prav nobenega napredka, ravno nasprotno, samo nazadovanje

⁴⁹ Primorje – na pol pota v ligo, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 31a, 6. 2. 1933, str. 5; Primorje: Ilirija 2:1 (0:1), *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 31a, 6. 2. 1933, str. 5; Dvoboj Primorje: Ilirija, *Ponedeljski Slovenec*, št. 6, 6. 2. 1933, str. 2.

⁵⁰ ASK Primorje v nacionalni ligi, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 43a, 20. 2. 1933, str. 5; Primorje: Ilirija 3:2 (3:1), *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 43a, 20. 2. 1933, str. 5.

moramo na žalost beležiti in to se pokaže v tem slabši luči, s čim boljšim moštvom iz kake druge podzveze igramo, da kakega boljšega inozemskega moštva niti ne omenjamo.»⁵¹



Slika 6: Moštvo SK Ilirije iz leta 1925.

Vir: Privatni arhiv Nebojše Jakovljevića (Subotica, Srbija).

VELIKA KRIZA ZELENO-BELIH IN PRESENETLJIVA ZDRUŽITEV NOGOMETNIH SEKCIJ ILIRIJE IN PRIMORJA

Za Ilirijo se je z izpadom v kvalifikacijah za vstop v končnico zveznega prvenstva začela strma pot navzdol, ki se je nadaljevala še istega leta z izgubo igrišča ob Celovski cesti, ki je bilo skoraj desetletje in pol dom ilirijanov. Kozlerji so se odločili, da bodo travnik prodali, kar je Iliriji povzročilo hude težave, saj je bil s tem dejanjem ogrožen obstoj nogometne sekcije. Ilirija si je nadomestila med drugim iskala tudi s tem, da se je poskušala pogoditi z upravo zadruga Stadion, ki je bila v klerikalnih rokah, da bi smela na njenem prostoru (na današnjem Centralnem stadionu za Bežigradom) urediti igrišče. Med obema stranema je prišlo do okvirnega dogovora glede najemnine in Stanko Bloudek je kmalu, še brez podpisane pogodbe, začel na lastne stroške urejati igrišče in tribune.⁵² Ilirija je tako svojo prvo tekmo za Bežigradom odigrala 3. junija 1934 proti mariborskemu SK Železničar, prvi strelec ilirijanov na novem

⁵¹ Primorje: Ilirija 3:2 (3:1): ASK Primorje predstavnik slov. nogometa v državnem prvenstvu, *Ponedeljski Slovenec*, št. 8, 20. 2. 1933, str. 2.

⁵² Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 23.

igrišču pa je bil Jug.⁵³ Ilirijani so na novem igrišču odigrali tudi kvalifikacije za vstop v končnico državnega prvenstva (v kvalifikacijah so nastopali AŠK Primorje, 1. HŠK Građanski, HAŠK in SK Ilirija, ilirijani pa so na koncu osvojili zadnje mesto v skupini), nato pa se je že oktobra istega leta ponovno zapletlo.⁵⁴ Uprava zadruga Stadion je želela imeti višjo najemnino, na kar pa ilirijani niso hoteli pristati. Po besedah Stepišnika je šlo pri tem za klasičen primer političnega izsiljevanja; uprava zadruga Stadion je bila pripravljena podpisati dolgoročno najemno pogodbo z Ilirijo samo v primeru, če bi le-ta bila pripravljena slediti klerikalni politiki. Katoliški tabor je tako želel dobiti Ilirijo pod svoje okrilje, ko pa mu to ni uspelo, se je spor odrazil v nenormalno visokih najemninah.⁵⁵ Ilirijani so tako ponovno postali brezdomci (tekme so igrali na različnih lokacijah v mestu, največkrat na stadionu Hermesa v Šiški), kar je še dodatno ohromilo kakršen koli klubski napredek in ponovno postavilo pod vprašaj nadaljnji obstoj nogometne sekcije. Stanko Bloudek je o zadnjem obdobju obstoja Ilirijine nogometne sekcije povedal naslednje: *»Sekcija je bila v latentni krizi pravzaprav že odkar smo izgubili staro igrišče ob Celovski cesti, brezupen pa je postajal njen položaj, ko se je izjalovil poskus s stadionom – za SK Ilirijo zelo drag in boleč poskus! – in so propadla prizadevanja za pridobitev drugega igrišča. Njen položaj je bil tem slabši, ker je bila pri sistemu, ki ga izvajajo dan danes takozvani vodilni klubi v državi – in SK Ilirija je na vsak način hotela biti med vodilnimi klubi – vsako leto brez stroškov za igrišče pasivna za 40.000 do 50.000 Din. Največji del teh primanjkljajev in vsi stroški za igrišče (najemnina in vzdrževanje) so tako padli na breme kluba.«*⁵⁶

Naslednji žebelj v krsto Ilirijinih ambicij je predstavljala poteza vodstva Jugoslovanske nogometne zveze, ki je približno v tem času legalizirala pogodbeno razmerja med klubi in igralci; v vrhu Jugoslovanske nogometne zveze so tako že od leta 1935 začeli uradno dovoljevati prikrito obliko profesionalizma z mnenjem, da so klubi »smeli«⁵⁷ igralcem plačevati štipendije, kadar so slednji bili v finančni stiski, v zameno pa so se ti morali obvezati, da kluba določen čas ne bodo zapustili. Jasno je bilo, da niti Ilirija in niti Primorje nista imela denarja za takšne »štipendije«, zato je bila povsem pričakovana poteza Ilirijinih odbornikov,⁵⁷ ki so na rednem klubskem občnem zboru konec februarja

⁵³ Ilirija: *Železničar* 4:4 (1:3), *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 125a, 4. 6. 1934, str. 5.

⁵⁴ Preveč je bilo golov, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 231a, 8. 10. 1934, str. 5.

⁵⁵ Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 23–24; Matjaž in Mankica Kranjec, *Ilirija za vedno*, ND Ilirija (Ljubljana, 2011), str. 40 (dalje: Kranjec, *Ilirija za vedno*).

⁵⁶ Stanko Bloudek, *Sportni klub Ilirija v 11. olimpijskem letu 1936*, Sportni klub Ilirija (Ljubljana, 1936), str. 11 (dalje: Bloudek, *Sportni klub Ilirija v 11. olimpijskem letu 1936*).

⁵⁷ Sport, *Jutro*, št. 42, 20. 2. 1936, str. 5; Občni zbor SK Ilirije, *Jutro*, št. 43, 21. 2. 1936, str. 7.

1936 odklonili uvedbo profesionalizma v Ilirijino nogometno sekcijo.⁵⁸ Bloudek pri tem navaja, da so se dogodki po omenjeni seji začeli naglo odvijati: »Z okrnjenim moštvom smo po vrsti izgubili podsavezne prvenstvene tekme, prepustili nekatere brez igre nasprotnikom in se našli na zadnjem mestu tabele«, ter nadaljuje, »sporedno so dozorela tudi pogajanja za združitev naše sekcije z nogometno sekcijo SK Primorja v nov nogometni klub »Ljubljana«, za katero se je zavzemala tudi večina našega starešinstva.«⁵⁹



Slika 7: Inženir Stanko Bloudek (1890–1959), pogosto imenovan tudi »oče slovenskega športa«. Vir: Stepišnik, *Stanko Bloudek*, str. 6.

Vrhunec pa je zapleteni položaj dosegel 16. februarja 1936 na prvenstveni tekmi proti večnemu rivalu AŠK Primorje, ki je bila v 65. minuti pri rezultatu 1 : 0 v korist primorjanov zaradi vsesplošnega kaosa na igrišču prekinjena. Šlo je za izredno živčno tekmo z veliko grobe igre, edini zadetek na tekmi pa je dosegel Pepček Bertoncelj iz enajstmetrovke, ki jo je sodnik dosodil po grobem prekršku nad njim v kazenskem prostoru Ilirije. Ko je sodnik Jokšič v 65. minuti po še enem prekršku nad legendarnim Pepčkom ponovno pokazal na belo točko in pri tem še izključil branilca *zeleno-belih* Ludvika »Luceja« Žitnika, je ilirijanom dokončno prekipelo. Ilirijani so Pepčku fizično preprečili

⁵⁸ Bloudek, *Sportni klub Ilirija v 11. olimpijskem letu 1936*, str. 12; Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 32.

⁵⁹ Prav tam.

izvajanje enajstmetrovke, prišlo je do vsesplošnega prerivanja in sodniku ni preostalo nič drugega, kot da tekmo prekine. Vendar neljubih scen s tem še ni bilo konec; ob vhodu v kabino je nato za nameček še nekdo iz občinstva udaril igralca Primorja Vinka Juga, ki je od udarca krvav padel na tla. Okoliščine so praktično v istem trenutku ušle nadzoru in prerasle v vsesplošni pretep, ki ga je prekinilo šele posredovanje žandarjev na konjih.⁶⁰

Časnik *Jutro* je naslednji dan ostro obsodil izgrede na igrišču in na svojih straneh zapisal, »da fakinaži, ki izkorišča take napete momente, ni mesta na sportnih prostorih«,⁶¹ Slovenec pa se je pri tem upravičeno spraševal: »Kje je krivda? Ali na sodniku, ali na posameznih igralcih, ali pa na prenapetem občinstvu, ali – smrdi riba pri glavi? To se izprašujemo in čakamo, kako bo zadevo rešila zelena miza.«⁶² Dogodki so imeli seveda svoj tretji polčas za zeleno mizo, kjer je Ilirijane doletela resnično visoka kazen; vodstvo Ljubljanske nogometne podzveze je že nekaj dni za tem svojemu odboru predlagalo, da se zeleno-beli kaznujejo kar po dveh točkah kazenskega zakonika (67. točka, ki je pomenila suspenz celotnega Ilirijinega moštva za dobo 1–12 mesecev, ter 23. točka, ki je pomenila suspenz za še dodatnih 3–6 mesecev), kar je pomenilo, da SK Ilirija vsaj leto dni ne bi mogla igrati uradnih nogometnih tekem.⁶³ Na koncu je bilo celotno prvo moštvo Ilirije kaznovano po 23. točki kazenskega pravilnika za dobo treh mesecev, kar pa je vseeno pomenilo, da je Iliriji že vnaprej odvzeta možnost, da bi se kvalificirala v državno ligo.⁶⁴

Kljub vsemu pa tekma proti AŠK Primorje ni bila zadnja v klubski zgodovini. Slednjo so ilirijani odigrali teden dni kasneje, natančneje 23. februarja 1936, proti mestnemu tekmeču SK Hermes na igrišču v Šiški.⁶⁵ Moštvi sta tekmo odigrali pred »reci in piši« mizernimi 40 (!) gledalci, močno oslabljeni Iliriji (celotno prvo moštvo je bilo zaradi dogodkov na zadnji tekmi med Primorjem in Ilirijo suspendirano, zato so ilirijani nastopili v postavi, ki je bila kombinacija mladincev in veteranov: Malič – Dado, Žitnik II – Bogme, Ice, Joško – Smerdu, Kveder, Aljančič, Doberlet,⁶⁶ Erber) pa na tekmi pričakovano ni uspelo iztržiti kaj več kot visok poraz s 4:0.⁶⁷

⁶⁰ Primorje: Ilirija 1:0, *Ponedeljski Slovenec*, št. 7, 17. 2. 1936, str. 3.

⁶¹ Primorje: Ilirija 1:0, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 39a, 17. 2. 1936, str. 3.

⁶² Primorje: Ilirija 1:0, *Ponedeljski Slovenec*, št. 7, 17. 2. 1936, str. 3.

⁶³ Službene objave LNP, *Jutro*, št. 50, 29. 2. 1936, str. 7.

⁶⁴ Službene objave LNP, *Jutro*, št. 83, 8. 4. 1936, str. 7.

⁶⁵ Danes Ilirija: Hermes, *Jutro*, št. 45, 23. 2. 1936, str. 13.

⁶⁶ Arhiv Jugoslavije, fond FSJ, škatla K-110 (Slovenija), Nogometna podzveza Ljubljana, Predlog za priznanje: Miodrag Doberlet.

⁶⁷ Hermes: Ilirija 4:0 (1:0), *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 45a, 24. 2. 1936, str. 3; Hermes: Ilirija 4:0 (1:0), *Ponedeljski Slovenec*, št. 8, 24. 2. 1936, str. 3.

Tako pri SK Iliriji kot tudi pri AŠK Primorje so vedeli, da tako ne gre več naprej. Časnik *Jutro* je kot prvi 5. marca 1936 na svojih straneh objavil senzacionalno vest, da se v Ljubljani snuje nov nogometni klub: »Kakor doznavamo iz poučenih krogov, pripravljajo dosednji voditelji ljubljanskega nogometnega športa, ki delujejo v obeh velikih klubih Iliriji in Primorju, ustanovitev novega skupnega kluba. Zamisel o enotnem ljubljanskem klubu ni nova. Pojavila se je že pred leti in se je nato o njej pri vsaki bolj kritični situaciji v našem nogometu znova razpravljalo. Naši nogometaši prihajajo vedno bolj do prepričanja, da je v naših razmerah potreben tak klub, ki bi dostojno reprezentiral ljubljanski nogomet ter mogel postaviti proti Zagrebu in Beogradu enakovredna moštva.«⁶⁸

Ilirija, izčrpana finančno in tudi moralno, se je zavedala, da ne more več slediti širšemu jugoslovanskemu nogometnemu razvoju;⁶⁹ tako je upravni odbor po nekaj žolčnih sejah v kavarni Emona (slednja se je nahajala v pritličnih prostorih stavbe na vogalu sedanje Slovenske ceste in Cankarjeve ulice v Ljubljani) marca 1936 sklenil,⁷⁰ da razpusti svojo nogometno sekcijo.⁷¹ Stanko Bloudek je o tej potezi povedal naslednje: »Upravni odbor, ki je imel na izbiro: ali opustiti nogometno sekcijo – ali pa dopustiti, da nogometna sekcija finančno upropasti ves klub, se je odločil za manjše zlo.«⁷² Upravni odbor je še isti mesec na plenarni seji odobril združitev nogometnih sekcij Ilirije in Primorja ter najavil izstop Ilirije iz Jugoslovanske nogometne zveze, na temeljih AŠK Primorje (ki je bil podobno kot Ilirija finančno in moralno povsem izčrpan klub) pa je bila ustanovljena SK Ljubljana, ki je nato v naslednjih letih igrala glavno vlogo v ljubljanskem in slovenskem nogometu.⁷³

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), Akademski športni klub Primorje: prošnja na Njeg. Vel. Kralja Petra II. za sprejem pokroviteljstva proslave 15 letnice obstoja.

Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 412 – AŠK Primorje.

⁶⁸ Važen preobrat v našem nogometu?, *Jutro*, št. 54, 5. 3. 1936, str. 5.

⁶⁹ Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*, str. 32.

⁷⁰ Sport, *Jutro*, št. 46, 25. 2. 1936, str. 7; S. K. Ilirija, *Jutro*, št. 47, 26. 2. 1936, str. 7; S. K. Ilirija, *Jutro*, št. 52, 3. 3. 1936, str. 7; Službene objave LNP, *Jutro*, št. 56, 7. 3. 1936, str. 7; S. K. Ilirija, *Jutro*, št. 58, 10. 3. 1936, str. 7.

⁷¹ Hermes se drži dobro, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 57, 9. 3. 1936, str. 3.

⁷² Bloudek, *Sportni klub Ilirija v 11. olimpijskem letu 1936*, str. 12.

⁷³ Ustanovni občni zbor SK Ljubljana, *Jutro: ponedeljska izdaja*, št. 97a, 27. 4. 1936, str. 3.

Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 413 – AŠK Primorje.

Arhiv Jugoslavije, fond Dvor Kraljevine Jugoslavije, škatla 74 (Kancelarija kralja), dokument 414 – AŠK Primorje – podatki.

Arhiv Jugoslavije, fond Fudbalski savez Jugoslavije, škatla K-110 (Slovenija), Nogometna podzveza Ljubljana, Splošni vprašalnik.

Arhiv Jugoslavije, fond Fudbalski savez Jugoslavije, škatla K-110 (Slovenija), Nogometna podzveza Ljubljana, Predlog za priznanje: Miodrag Doberlet.

Privatni arhiv Nebojše Jakovljevića (Subotica, Srbija).

Časniki

Ilustrirani Slovenec, Ljubljana

Jutro, Ljubljana

Jutro: ponedeljska izdaja, Ljubljana

Laibacher Zeitung, Ljubljana

Marburger Zeitung, Maribor

Politika, Beograd

Ponedeljek, Ljubljana

Ponedeljski Slovenec, Ljubljana

Slovenec, Ljubljana

Slovenski narod, Ljubljana

Slovenski sport, Ljubljana

Sport, Ljubljana

Sportni list, Ljubljana

Sportske novosti, Zagreb

Vreme, Beograd

Internetni viri

<https://www.rtv slo.si/kultura/razglednice-preteklosti/zacetno-poglavje-slovenske-nogometne-pravljice/308645> (pridobljeno: 8. 1. 2017).

Literatura

Borut Batagelj, Od skokov k poletom: začetki smučarskih skokov na Slovenskem in uveljavitev Planice v času med obema vojnama. *Zgodovinski časopis* 57, št. 3–4 (2003), str. 379–430.

Evgen Bergant, *Zveza športnih društev Slovan 1913–2013*. Zveza športnih društev Slovan, Ljubljana, 2013.

Stanko Bloudek, *Sportni klub Ilirija v 11. olimpijskem letu 1936*. Sportni klub Ilirija, Ljubljana, 1936.

Janez Cvirn, Jure Gašparič, Neizbežnost razpada Habsburške monarhije – slovenski pogled. *Studia Historica Slovenica* 5, št. 1–2–3 (2005), str. 443–456.

Matjaž Kranjec, Mankica Kranjec, *Ilirija za vedno*. ND Ilirija, Ljubljana, 2011.

Tomaž Pavlin, Šport v Kozlerjevem vrtu: razvoj športnih igrišč pod Cekinovim gradom in ob njem. *Kronika* 55, št. 3 (2007), str. 470.

Tomaž Pavlin, Včeraj bi bil tudi Napoleon lahko ponosen na svojo Ilirijo. *Zgodovina za vse* 8, št. 2 (2001), str. 54.

Drago Stepišnik, *50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem*. Nogometna zveza Slovenije, Ljubljana, 1970.

Drago Stepišnik, *Stanko Bloudek*. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1971.

SK ILIRIJA – THE GREEN-WHITE STAR OF THE SLOVENE FOOTBALL IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY (1911–1936)

Summary

SK Ilirija was definitely the biggest, the most successful, and in every way, the most dominant Slovene football club in the first half of the 20th century. The club had (for that times) visionary strategy of club activities and it set solid foundations for the future football development in our area. *SK Ilirija* with Evgen Betetto as its head was the main initiator for establishing a forum with all football clubs of the Slovene lands. It was by the *Ilirijans* merit that on 24th April 1920 the umbrella Slovene football body – the Ljubljana football subdivision – was established. Some real legends of the Slovene football used to play for *Ilirija*: the central name of the Slovene football in the first half of the last century, Evgen Betetto – an excellent goalkeeper, known for his extraordinary reflexes; Stane Pelan – a record holder in the number of championship matches played; Hugo Beltram – the only Slovene member of the Yugoslav football team at its premiere match in the Olympic Games in Antwerp in 1920; Stanko Tavčar – one of the best Slovene forwards of all times, who played more than 300 times in the green-white *Ilirija* kit; Oto Oman – the most important and the best player in the pre-war *Ilirija*, who at the peak of his career transferred to BASK in Belgrade; Sandi Lah; the famous Zupančič brothers: Janez, Gabrijel and Lado Zupančič; and the excellent left wing Mirko “Inke” Pevalek (later on a well-known sports reporter), as well as many other excellent players. *SK Ilirija* had its most fruitful years between 1919 and 1927. *Ilirijans* were between 1920–1927 (spring and autumn season of 1920, and in the seasons 1921, 1921–1922, 1922–1923, 1923–1924, 1924–1925, 1925–1926 and 1926–1927)

nine times in a row champions of the Ljubljana subdivision. They were also champions in the seasons 1929–1930, 1931–1932, 1933–1934 and 1934–1935. In 1923, 1924, 1925, 1926 and 1927, *SK Ilirija* participated as the Slovene football star in the finals of the Kingdom of Yugoslavia championship. In these final matches, the *Ilirijans* were mostly uncompetitive; they achieved the only visible success in 1927, when they qualified for the endgames of the federal championship by sensational wining against the 1. *HŠK Građanski* from Zagreb 5-0. The unprincipled, unsportsmanlike and therefore highly damaging rivalry between *SK Ilirija* and *AŠK Primorje* drove the Ljubljana football to the edge in 1936, and all the other Slovene clubs felt the consequences. *Ilirija*, financially and morally exhausted, was aware of not being able to follow the Yugoslav football development. In March 1936, the steering committee therefore decided to dissolve its football section. In the same month, the committee agreed on merging the *Ilirija* and *Primorje* football sections. They also announced *Ilirija's* withdrawal from the Yugoslav Football Association. Based on *AŠK Primorje* the *SK Ljubljana* was established, which in the following years played the major role in Ljubljana and Slovene football.

SK ILIRIJA – DAS GRÜN-WEISSE PARADEPFERD DES SLOWENISCHEN FUßBALL IN DER ERSTEN HÄLFTE DES 20. JAHRHUNDERTS (1911–1936)

Zusammenfassung

SK Ilirija war der größte, der erfolgreichste und in jeder Hinsicht der dominanteste slowenische Fußballklub der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts, der mit seiner (für die damalige Zeit) visionären Strategie der Klubaktivitäten solide Grundlagen für die Weiterentwicklung des Fußballs in unserer Region schuf. *SK Ilirija*, mit Evgen Betetto als Leiter, war der Hauptinitiator der Idee für die Errichtung eines Forums, in dem alle Fußballklubs aus den slowenischen Ländern Mitglieder wären. Die „*Ilirijanen*“ waren auch dafür verdienstvoll, dass es am 24. April 1920 zur Entstehung der Dachorganisation des slowenischen Fußballs – des Ljubljanaer/Laibacher Fußballsubverbands kam. In *Ilirija* spielten einige richtige Legenden des slowenischen Fußballs: der zentrale Name des slowenischen Fußballs in der ersten Hälfte des vorigen Jahrhunderts, Evgen Betetto – ausgezeichnete Torwart, der für seine ausgezeichnete Reflexe bekannt war; Stane Pelan – Rekordhalter in der Zahl der Auftritte in den Meisterschaftsspielen; Hugo Beltram – der einzige slowenische Mitglied in der jugoslawischen Fußballmannschaft bei ihrem ersten Spiel an den olympischen Spielen in Antwerpen im Jahr 1920; Stanko Tavčar – einer der besten slowenischen Stürmer aller Zeiten, der gleichzeitig mehr als dreihundertmal in dem grün-weißen Trikot des *SK Ilirija* spielte; Oto Oman – der angesehenste und beste Spieler *Ilirijas* vor dem Krieg, der später am Höhepunkt seiner Karriere zum *BASK* in Belgrad übertrat; Sandi Lah; die berühmten Brüder Janez, Gabrijel und Lado Zupančič; der ausgezeichnete linke Flügelspieler Mirko „Inke“ Pevalek (später ein bekannter Sportjournalist) und noch viele andere ausgezeichnete Fußballer. *SK Ilirija* hatte die fruchtbarsten Jahre in seiner Klubgeschichte zwischen 1919 und 1927. Die „*Ilirijanen*“ waren so zwischen 1920 und 1927 (Frühlings- und Herbstsaison 1920 sowie in den Saisons 1921, 1921–1922, 1922–1923, 1923–1924, 1924–1925, 1925–1926 und 1926–1927) neunmal nacheinander Meister des Ljubljanaer/Laibacher Fußballsubverbandes. Meister waren sie auch in den Saisons 1929–1930, 1931–1932, 1933–1934 und 1934–1935. *SK Ilirija* nahm als Parade Pferd des slowenischen Fußballs in den Jahren 1923, 1924, 1925, 1926 und 1927 in den Endspielen für den Meister des Königreichs Jugoslawien teil. In der jugoslawischen Konkurrenz waren die „*Ilirianen*“ in finalen Spielen in der Regel nicht erfolgreich; den einzigen richtigen Erfolg erreichten sie im Jahr 1927,

als sie in der Qualifikationsrunde für die Endspiele zu Hause den Zagreber Fußballverein *1. HŠK Gradanski* sogar mit 5:0 besiegten. Der prinzipienlose, unsportliche und deswegen extrem schadenhafte Kampf zwischen den Klubs *SK Ilirija* und *AŠK Primorje* führte den Ljubljanaer/Laibacher Fußball im Jahr 1936 bis am Rande des Abgrunds, was auch andere Klubs zu spüren bekamen. *Ilirija*, finanziell und moralisch ausgeschöpft, war sich bewusst, dass sie mit der Entwicklung des jugoslawischen Fußballs nicht mehr Schritt halten kann. Der Verwaltungsausschuss entschied also im März 1936, die Fußballsektion aufzulösen. Noch im gleichen Monat genehmigte der Verwaltungsausschuss die Vereinigung der Fußballsektionen von *Ilirija* und *Primorje* und teilte den Austritt *Ilirijas* aus dem Jugoslawischen Fußballverband mit. Auf der Grundlage von *AŠK Primorje* wurde *SK Ljubljana* gegründet, der in den folgenden Jahren die Hauptrolle im Ljubljanaer/Laibacher und slowenischen Fußball spielte.